

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ГАЛУЗЕВОГО ПРАВА**

**ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ
СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття рівня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент IV курсу 12-482 з групи
Спеціальності: 081 «Право»
Освітньо-професійної програми «Право»

Павлюк Дмитро Михайлович

Керівник: **к.ю.н., доц. Проценко М.В.**

Рецензент:
**член Ради адвокатів Херсонської обл.,
адвокат, к.ю. н., доц. Юркова Г.В.**

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Нормативно-правове регулювання, структура та повноваження військової служби правопорядку ЗСУ.....	5
1.1. Нормативно-правове регулювання та принципи діяльності військової служби правопорядку у ЗСУ.....	5
1.2. Повноваження Служби правопорядку військової служби правопорядку у збройних силах України.....	8
1.3. Структура та повноваження військової служби правопорядку у збройних силах України.....	15
РОЗДІЛ 2. Актуальні питання функціонування військової служби правопорядку ЗСУ.....	18
2.1. Режим законності у діяльності військової служби правопорядку ЗСУ.....	18
2.2. Напрями розвитку військової служби правопорядку Збройних сил України.....	23
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Реформування Збройних Сил України потребує вдосконалення правового механізму діяльності суб'єктів реалізації правоохоронних функцій в військах. Оскільки, саме правоохоронна діяльність в Збройних Силах України має особливе значення та військово-правову специфіку, яка здійснюється відповідними суб'єктами спеціальної компетенції.

Актуальність правового регулювання діяльності військової служби правопорядку Збройних сил України обумовлюється наступними чинниками:

- тимчасова окупація РФ частини території України;
- проведення ООС;
- ведення проти України гібридної війни;
- особливості введення правоохоронної діяльності;
- збільшення кількості військовослужбовців;
- збільшення кількості злочинів вчинених військовослужбовцями тощо.

Вивченню засад діяльності військової служби правопорядку у Збройних Силах України присвятили свої дослідження: Зозуля І.В., Ковалів М.В., Дроздова І.В., Коломонець В.М., Котляренко О., Кривецький О., Ніколаєнко Т.Б., Островський С.О., Полтавський Е.М., Поляков С.Ю., Рижацький Б.М., Сарнавський О.М., Ткаченко А.О. та інші.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційну роботу виконано в контексті тематики науково-дослідної роботи кафедри галузевого права факультету бізнесу і права Херсонського державного університету «Теорія та практика реформування галузевого законодавства України» (номер державної реєстрації № 0118U006817).

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз теоретико-прикладних засад діяльності військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Мета дослідження визначила формулювання відповідних **завдань:**

- проаналізувати нормативно-правове регулювання та принципи діяльності військової служби правопорядку у ЗСУ;
- охарактеризувати повноваження Служби правопорядку військової служби правопорядку у збройних силах України;
- розкрити структуру та повноваження військової служби правопорядку у збройних силах України;
- проаналізувати механізм реалізацію режиму законності у діяльності військової служби правопорядку ЗСУ;
- дослідити напрями розвитку військової служби правопорядку Збройних сил України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини в сфері функціонування служби правопорядку у Збройних Силах України.

Предмет дослідження - теоретико-прикладні засади діяльності військової служби правопорядку у Збройних Силах України.

Методологія дослідження. При здійсненні дослідження було використано такі методи, як:

- діалектичний;
- формально-логічний;
- системно-структурний;
- метод аналізу, синтезу, індукції та дедукції;
- логіко-семантичний;
- порівняльно-правовий.

РОЗДІЛ 1

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, СТРУКТУРА ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ У ЗСУ

1.1. Нормативно-правове регулювання та принципи діяльності військової служби правопорядку у ЗСУ

Датою створення військової служби правопорядку Збройних Сил України стало 19.04.2002 р.

Правопорядок у Збройних силах України має на меті забезпечення закономірності розвитку Збройних сил в державі, адже армія виступає взірцем в сфері забезпечення безпеки держави в цілому. Правопорядок визначає такі поведінкові орієнтири для військовослужбовців при виконанні ними своїх повноважень, як: соціальна справедливість, дружба, товариська взаємодопомога, висока свідомість, глибока переконаність в справедливості та доцільності правил тощо. Військовослужбовці виконують свої обов'язки перед Вітчизною в умовах ризику для життя та статутного правопорядку (системи взаємовідносин, яка ґрунтується на приписах військових настанов та статутів, положеннями про проходження військової служби).

Військова дисципліна забезпечується в т.ч. системою військових правоохоронних органів (органи військової прокуратури, підрозділи юридичної служби, військово-слідчі органи, військова служба правопорядку) діяльність яких спрямована не тільки на дотримання дисципліни, але й профілактику правопорушень.

Визначенні органи використовують засоби забезпечення правопорядку з метою дотримання норм законодавства, захисту прав та законних інтересів військовослужбовців тощо.

Правовий статус Служби безпеки включає в себе повноваження, компетенції та функції, принципи, гарантії діяльності, права та обов'язки, сфери діяльності, відповідальність військовослужбовців та визначається відповідними нормативно-правовими актами.

До них відносяться:

- Конституція України [1];
- Закон України «Про Збройні Сили України» [2];
- Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» [3];
- Закон України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу»;
- Закон України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України»;
- Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України»;
- Закон України «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України»;
- Законом України «Про національну безпеку України»;
- Постанова Кабміну України «Про затвердження Положення про військові комісаріати» та інші.

Основним НПА в цій сфері є Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» (далі – Закон). Закон закріплює наступне положення «Цей Закон з метою подальшого зміцнення законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України, забезпечення конституційних прав військовослужбовців визначає статус, основні завдання, організацію та принципи діяльності Військової служби правопорядку у Збройних

Силах України, права, обов'язки, заходи соціального і правового захисту та відповідальність її військовослужбовців» [3].

Ст. 1 Закону визначає правовий статус Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (далі – служба правопорядку) «Військова служба правопорядку у Збройних Силах України (далі - Служба правопорядку) – спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях (далі - військові частини), військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у Збройних Силах України, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах» [3].

Окрім того Закон визначає:

- 1) порядок застосування вогнепальної зброї, фізичного примусу та спеціальних засобів;
- 2) порядок комплектування особистого складу;
- 3) порядок проходження військової служби;
- 4) відповідальність військовослужбовців;
- 5) контроль та нагляд за діяльністю Служби правопорядку тощо.

Принципами діяльності Служби правопорядку є:

- принцип законності;
- принцип поваги до особи, її свобод та прав;
- принципи соціальної справедливості;
- принцип централізованого керівництва і єдиначальності;

- принцип взаємодії з громадськістю [4, с. 210];
- принцип верховенства права;
- принцип вірності військовій присязі та конституційному обов'язку;
- принцип комплектування на основі призиву;
- принцип гласності у поєднанні з принципом збереження державної та військової таємниці;
- принцип патріотичного виховання військовослужбовців;
- принцип постійної бойової готовності [7, с. 87].

1.2. Повноваження Служби правопорядку військової служби правопорядку у збройних силах України

На думку А.О. Ткаченко «компетенція характеризується сукупністю закріплених юридично прав і обов'язків (повноважень) органів влади (органів державної влади ті місцевого самоврядування), їхніх посадових осіб з приводу вимоги певної поведінки від фізичних і юридичних осіб та предметів відання, закріплених Конституцією України, законами України та підзаконними нормативними актами (компенсаційними законодавчими актами) [8, с. 196].

Виходячи з загальноприйнятих підходів до розуміння поняття компетенції державних органів В.М. Коломєць у своїй дисертації визначає наступне: «компетенція Військової служби правопорядку – це її права та обов'язки, якими вона відповідно до закону наділяється з метою вирішення питань, які становлять предмет її відання. Головними складовими правового статусу Військової служби правопорядку є її завдання, цілі, функції, повноваження і відповідальність. Компетенція Військової служби правопорядку полягає у зміцненні законності,

правопорядку і військової дисципліни у Збройних Силах України, у забезпеченні прав та законних інтересів військових» [7, с. 77-78].

Служба правопорядку відіграє значну роль в забезпеченні військової дисципліни та правопорядку та виконує відповідні завдання.

Відповідно до законодавства основними завданнями Служби правопорядку є:

«- виявлення причин, передумов і обставин кримінальних та інших правопорушень, вчинених у військових частинах та на військових об'єктах; розшук осіб, які самовільно залишили військові частини (місця служби);

- запобігання вчиненню і припинення кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України;
- участь в охороні військових об'єктів та забезпеченні громадського порядку і військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях;
- захист майна Збройних Сил України від розкрадання та інших кримінально протиправних посягань;
- забезпечення безпеки дорожнього руху військових транспортних засобів;
- участь у гарнізонних заходах;
- виконання у передбачених законом випадках рішень про тримання військовослужбовців на гауптвахті;
- забезпечення виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, які за вироком суду засуджені до тримання у дисциплінарному батальйоні;
- сприяння у межах своєї компетенції органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органам досудового розслідування та суду, органам державної влади, органам місцевого самоврядування, органам військового управління,

підприємствам, установам, організаціям у виконанні покладених на них відповідно до законів обов'язків;

- участь у протидії диверсійним проявам та терористичним актам на військових об'єктах» [3].

У випадку введення надзвичайного та/або воєнного стану на Службу правопорядку покладаються додаткові завдання.

Слід зауважити, що надзвичайний стан вводиться у випадку:

- настання особливо тяжких надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру ;
- масових терористичних актів;
- міконфенсійних та міжнаціональних конфліктів;
- блокування стратегічно важливих державних об'єктів;
- масових безпорядків;
- спроби конституційного перевороту та захоплення державної влади;
- масового переходу державного кордону тощо [5].

Зокрема, воєнний (надзвичайний) стан в Україні було введено 26.11.2018 р. (Закон «Про затвердження указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»») на термін 30 днів у 10 областях (Вінницькій, Донецькій, Луганській, Миколаївській, Сумській, Одеській, Харківській, Запорізькій, Чернігівській та Херсонській обл.) [6].

До таких завдань відносяться:

«участі у боротьбі з ворожими диверсійно-розвідувальними групами на території України;

організації збору, супроводження та охорони військовополонених;

забезпечення дотримання комендантської години в гарнізонах;

охорони військових об'єктів, військових містечок та їх населення, сприяння його евакуації;

відновлення та підтримання порядку і дисципліни у військових частинах;

контролю за рухом транспортних засобів і перевезенням вантажів Збройних Сил України» [3].

Узагальнюючи всі покладені на Службу правопорядку завдання їх можна згрупувати за наступними напрямками:

- профілактика та розслідування кримінальних правопорушень вчинених військовослужбовцями;
- розшук зброї, вибухових речовин, бойових припасів, запобігання терористичних актам та диверсіям;
- розшук дезертирів;
- забезпечення взаємодії з відповідними органами державної влади, органами місцевого самоврядування та правоохоронними органами;
- контроль за перевезенням зброї;
- участь у гарнізонних заходах;
- виховання військовослужбовців та інше.

Окрім завдань Служба правопорядку реалізує загальні, спеціальні та допоміжні функції, які мають форму обов'язків в сфері діяльності органу. Перелік функцій визначено у ст. 8 Законом України «Про Військову службу правопорядку у Збройних силах України»:

«На Службу правопорядку покладається здійснення таких функцій:

1) попереджувати, виявляти, припиняти кримінальні та інші правопорушення, вчинені у військових частинах, а також в інших місцях військовослужбовцями, військовозобов'язаними під час проходження ними зборів та працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків;

2) приймати та реєструвати заяви і повідомлення про злочини та інші правопорушення, вчинені у військових частинах, а також в інших

місцях особами, зазначеними в пункті 1 цієї статті, своєчасно приймати стосовно них обґрунтовані і законні рішення;

4) припиняти адміністративні правопорушення і здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, що віднесені до компетенції Служби правопорядку Кодексом України про адміністративні правопорушення;

5) виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України, вживати заходів щодо їх усунення, брати участь у правовому вихованні військовослужбовців, працівників Збройних Сил України;

6) розшукувати і затримувати військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, які самовільно залишили військові частини чи місця служби або не з'явилися в строк без поважних причин на військову службу, а також тих, які переховуються від органів досудового розслідування або суду, чи засуджених, які ухиляються від виконання кримінального покарання;

7) брати участь у проведенні профілактичної роботи серед військовослужбовців, схильних до вчинення правопорушень, сприяти військовому командуванню, органам військового управління в забезпеченні військової дисципліни серед військовослужбовців;

8) забезпечувати у передбачених законом випадках виконання кримінальних покарань стосовно військовослужбовців, які за вироком суду засуджені до тримання в дисциплінарному батальйоні або до кримінального покарання у вигляді арешту;

9) запобігати диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах;

10) взаємодіяти з військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, органами Національної поліції, іншими

правоохоронними органами, у тому числі обмінюватися з ними інформацією для виявлення правопорушень;

11) проводити розшук вогнепальної зброї, бойових припасів до неї або вибухових речовин, викрадених або втрачених у військових частинах;

12) виконувати в установленому законом порядку і в межах своєї компетенції доручення слідчого, прокурора, ухвали суду та постанов суддів;

13) здійснювати в межах своєї компетенції нагляд за дорожнім рухом військових транспортних засобів, контроль за виконанням у Збройних Силах України вимог законодавства з питань забезпечення безаварійного використання техніки; вести облік та розподіл номерних знаків, реєстрацію військових транспортних засобів Збройних Сил України;

14) погоджувати в установленому законодавством порядку з відповідними органами перевезення великогабаритних, великовагових і небезпечних вантажів транспортними засобами Збройних Сил України, забезпечувати їх супроводження та контроль за дотриманням особливих умов, правил, норм і стандартів з організації перевезення зазначених вантажів;

15) брати участь у виконанні завдань військовими частинами у разі їх залучення в установленому законом порядку до проведення робіт під час введення режиму воєнного або надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях;

16) забезпечувати збереження знайдених, вилучених у затриманих та заарештованих осіб, які тримаються на гауптвахті, документів, речей, цінностей та іншого майна, а також передавати органам Національної поліції документи і речі цивільних осіб, затриманих на території військових частин (військових об'єктів);

17) охороняти та конвоювати затриманих чи взятих під варту військовослужбовців та військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, а також тих, що відбувають покарання у дисциплінарному батальйоні;

18) надавати у межах своєї компетенції допомогу органам державної влади, органам місцевого самоврядування, військовому командуванню, органам військового управління та їх представникам, громадським організаціям у провадженні їх законної діяльності у разі протидії їм або небезпеки з боку правопорушників - військовослужбовців Збройних Сил України;

19) повідомляти не пізніше ніж у триденний строк про вчинення військовослужбовцями та військовозобов'язаними під час проходження ними зборів кримінальних та інших правопорушень командирів (начальників) військових частин, до особового складу яких належать такі особи, а відповідного прокурора - негайно;

20) повідомляти органи державної влади та органи місцевого самоврядування, військове командування, органи військового управління, громадськість за місцем служби або роботи особи, в тому числі цивільних громадян, які незаконно перебували на території військової частини або військового об'єкта і вчинили протиправні дії, про вчинення ними правопорушення, провадження стосовно якого належить до компетенції Служби правопорядку;

21) брати участь у підготовці та проведенні гарнізонних заходів» [3].

Аналізуючи визначенні в НПА функції Служби правопорядку можна за ознаками визначити наступні:

- попереджувально-профілактична;
- охоронна;
- дисциплінарно-виховна;
- організаційна;

- координаційна;
- функція співпраці тощо.

1.3. Структура та повноваження військової служби правопорядку у збройних силах України

Структура Служби правопорядку включає в себе наступні складові елементи:

1. Головного управління.
2. Центрального управління (м. Київ та Київська обл.), яке включає зональні відділення Житомирське, Білоцерківське, Полтавське, Чернігівське, Черкаське, Новоград-Волинське і Сумське.
3. Західного територіального управління (м. Львів), яке включає Військову службу правопорядку у м. Яворів, територіальні управління Рівного, Тернополя, Ужгорода, Хмельницького;
4. Південне територіальне управління (м. Одеса), яке включає зональні відділення Вінниці, Миколаєва, Кіровограда та Херсона;
5. Східне територіальне управління (м. Дніпро), яке включає зональні відділення Кривого Рога, Донецька, Запоріжжя, Луганська, Харкова, Чугуєва, смт. Черкаське Новомосковського району;
6. Кримське територіальне управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України ЗСУ.

В тому числі до складу Служби правопорядку входять:

- 93-й окремий батальйон Військової служби правопорядку (м. Київ);
- 138-й центр спеціального призначення Військової служби правопорядку (м. Васильків Київської області);

- спецвідділ Військової служби правопорядку («Сармат») (м. Запоріжжя);
- 307-й дисциплінарний батальйон (м. Київ);
- 25-й навчальний центр Військової служби правопорядку (м. Львів);
- 18-й навчальний центр Військової служби правопорядку (м. Харків) [7, с. 73].

Окреме значення в системі органів служби правопорядку посідають підрозділи з попередження кримінальних та інших правопорушень, охорона та патрульно-постова служба, режимна служба військової безпеки, служба безпеки дорожнього руху, служба спеціального призначення, військовослужбовці інших військових частинах (в окремих випадках).

Зокрема, Служба правопорядку співпрацює з юридичною службою Міністерства оборони України, яка юридично забезпечує діяльність Служби правопорядку, сприяє підвищенню професійного рівня її співробітників, контролює дотримання законності.

Реалізації Службою правопорядку визначених законодавством завдань сприяють такі органи, як:

- органи військового управління;
- військове командування;
- військові формування;
- державні органи та органи місцевого самоврядування;
- військові та громадяни.

Основні права співробітників Служби правопорядку (ст. 7 Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України»):

- право вимагати дотримання громадського порядку, носіння військової форми, припинення правопорушення;
- право застосування примусу;

- право перевіряти посвідчувальні документи;
- право застосовувати примус;
- право викликати військовослужбовців для дачі показань;
- право затримувати на гауптвахті військовослужбовців;
- право особистого огляду та обшуку;
- право складати адмінпротоколи та інші.

РОЗДІЛ 2

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ ЗСУ

2.1. Режим законності у діяльності військової служби правопорядку ЗСУ

Дослідження питання забезпечення режиму законності у діяльності військової служби правопорядку ЗСУ неможливе без визначення поняття «законність», «правопорядок», «військова дисципліна».

Зміст принципу законності повинен відповідати наступним вимогам:

- загальнообов'язковість НПА;
- дотримання закону суб'єктами відповідних правовідносин;
- верховенство закону в ієрархічній системі НПА;
- фактичне виконання нормативних вимог закону;
- співвідношення діяльності державних органів;
- рівності всіх перед законом;
- законність притягнення до юридичної відповідальності;
- невідворотність покарань у випадку вчинення правопорушень;
- дієва система гарантій забезпечення принципу законності [12];
- єдності у розумінні та застосування норм законів на всі території їх дії;
- неприпустимість пріоритету доцільності над законністю;
- запобігання вчинення правопорушень.

Отже, принцип законності – це загально-правовий, міжгалузевий принцип зміст якого полягає у верховенстві закону в ієрархії НПА, суровому її дотриманні усіма учасниками правовідносин.

Як зауважує В.І. Кириленко «правопорядок – це стан, при якому правові норми, закріплені в законодавстві, реально реалізуються в системі суспільних відносин» [11, с. 9].

Як визначає Закон України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України» «військова дисципліна - це бездоганне і неухильне додержання всіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених статутами Збройних Сил України та іншим законодавством України» [14].

Одною із основних функцій в сфері забезпечення оборотоздатності держави є забезпечення режиму законності проходження військової служби. Оскільки правопорядок, як група суспільних відносин на забезпечення реалізації якого спрямована законність, має на меті забезпечення належного виконання покладених на військові формування та ЗСУ повноважень та завдань.

Однією із форм забезпечення дотримання законодавчих норм є здійснення правової роботи у підрозділах та частинах ЗСУ.

Режим законності реалізовується шляхом дотримання відповідних законодавчих норм під час проходження військової служби, функціонування військових формувань та ЗСУ в цілому. А також, з дотриманням наступних вимог:

- безперервність, послідовність та системність профілактичної роботи;
- поєднання правової роботи із виконанням стратегічних та тактичних завдань навчально-бойової діяльності;
- симетричне до причин правопорушень застосування профілактичних заходів;
- прогнозування профілактичної роботи;
- диференціація у підходах до військовослужбовців тощо.

Основними шляхами забезпечення законності та правопорядку в ЗСУ є:

- 1) правове виховання;
- 2) виконання нормативних актів та наказів;
- 3) контроль та моніторинг виконання розпоряджень;
- 4) вирішення спорів, розгляд заяв та скарг;
- 5) службове розслідування;
- б) притягнення військовослужбовців до юридичної відповідальності.

Більш детально розглянемо окремі шляхи забезпечення законності та правопорядку в ЗСУ.

1. Правове виховання здійснюється шляхом:

- роз'яснення положень Конституції, законів України, інших нормативно-правових актів, юридичних актів;
- організації правничих лекцій, доповідей, бесід, вечорів тощо;
- здійснення відкритих судових процесів;
- проведення індивідуальної роботи з військовослужбовцями тощо.

2. Виконання нормативних актів та наказів характеризується наступним:

- виданням військовим керівництвом наказів та правових актів;
- детальне та всебічне регулювання правовими актами військового правопорядку;
- забезпечення правовими актами повсякденній діяльності військовими частинами, безпеки, повноважень співробітників тощо.

3. Вирішення спорів, розгляд заяв та скарг:

Відповідно до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України «Усі військовослужбовці мають право надсилати заяви чи скарги або особисто звертатися до посадових осіб, органів військового управління, органів управління Служби правопорядку, органів, які проводять досудове слідство, та інших державних органів у разі: прийняття незаконних рішень, дій (бездіяльності) стосовно них командирами

(начальниками) або іншими військовослужбовцями, порушення їх прав, законних інтересів та свобод; незаконного покладення на них обов'язків або незаконного притягнення до відповідальності» [13].

Слід зауважити, що скарга (заява) – це спосіб захисту прав, законних інтересів військовослужбовців, який сприяє зміцненню правопорядку та законності.

Подаючи скаргу військовослужбовці мають наступні права:

- надати особисті пояснення по суті скарги;
- залучати свідків;
- надавати клопотання та матеріали справи;
- бути присутнім під час розгляду справи;
- вимагати письмові відповіді за результатами розгляду скарг;
- оскаржувати результати прийнятих рішень;
- вимагати відшкодування завданої
- матеріальної та моральної шкоди тощо.

Розгляд скарг та заяв дають змогу відповідних військовим командирам виявити факти правопорушень, помітити негативні тенденції та явища здійснення військової служби, незаконні дії посадових осіб.

4. Службове розслідування.

Метою проведення службового розслідування є встановлення умов та причин, які передували правопорушенню, ступеню вини військовослужбовця. Службове розслідування проводиться за присутності безпосередньої участі командира підрозділу військовослужбовця, який вчинив проступок. У випадку вчинення військовослужбовцем адміністративного правопорушення, то відповідний командир повинен надіслати повідомлення до прокурора.

5. Притягнення військовослужбовців до юридичної відповідальності.

Притягнення військовослужбовців до юридичної відповідальності один із основних інструментів забезпечення правопорядку та законності в ЗСУ.

Глава 13-Б «Військові адміністративні правопорушення» Кодекс України про адміністративні правопорушення містить перелік адмінправопорушень та види санкцій, які накладаються у випадку їх вчинення (зміни до КАП біло прийнято в 2015 р.) [14].

До них відносяться:

- відмова від виконання законних вимог командира (начальника) (ст. 172-10);
- самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 172-11);
- необережне знищення або пошкодження військового майна (ст.172-12);
- зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем (ст. 172-13);
- перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст. 172-14);
- недбале ставлення до військової служби (ст. 172-15);
- бездіяльність військової влади (ст. 172-16);
- порушення правил несення бойового чергування (ст.172-17);
- порушення правил несення прикордонної служби (ст. 172-18);
- порушення правил поводження зі зброєю, а також речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 172-19);
- розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів (ст. 172-20) [14].

Серед стягнень за вчиненні адмінправопорушення військовослужбовців КАП наступні: штраф, попередження, тримання на гауптвахті.

Більш суворіші заходи адміністративної відповідальності застосовуються в особливий період – період з моменту оголошення мобілізації, введення воєнного стану та воєнних дій.

Отже, адміністративне правопорушення, яке було вчинено спеціальних - суб'єктом – військовослужбовцем, відноситься до т.з. військових адміністративних правопорушень.

Слід зауважити, що починаючи з 2014 р. відбулося якісне реформування законодавства в сфері забезпечення законності та правопорядку в діяльності Збройних сил України, що дозволило привезти його у відповідність до міжнародних стандартів.

2.2. Напрями розвитку військової служби правопорядку Збройних сил України

Одним із напрямів розвитку військової служби правопорядку Збройних сил України є створення воєнної поліції, яка буде мати право здійснювати досудове слідство кримінальних правопорушень вчинених військовослужбовцями, працівниками та державними службовцями Міністерства оборони України під час виконання їх обов'язків.

Досвід функціонування воєнної поліції є в таких країнах, як Канада, Японія, Туреччина, Пакистан, Індія, Франція, Італія, Китай, Ізраїль, Іран, Нідерланди, США та інші, що в свою чергу відповідає міжнародним та європейським стандартам в сфері розслідування військових злочинів, забезпечення правопорядку в ЗСУ. Зокрема, в більшості європейських країнах існують військові утворення з функціями правоохоронних органів (жандармерія, військова поліція,

карабінери). Дані утворення складають в середньому 1,5 % від загального складу Збройних сил країни, проте, в окремих країнах їх кількість складає значно більший відсоток – у Франції 10 %, США – 4 %, Канаді – 2 %.

В США військова поліція має кадровий склад – 30 тис., які контролюють дисципліну військовослужбовців, розслідують військові злочини, протидіють терористичним актам та «хвилюванням» серед цивільного населення. В Германії військова поліція здійснює охорону військових об'єктів, органів управління, транспортних перевезень, забезпечують дисципліну військовослужбовців [10].

В Україні було запропоновано декілька законопроектів «Про військову поліцію». Наприклад законопроект № 1805 «Про військову поліцію» (за поданням народних депутатів Паламарчука М.П., Короля В.М.) визначає загальні положення, повноваження військової поліції, порядок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї та бойової техніки, комплектування особовим складом, проходження військової служби у військовій поліції, фінансування та матеріально-технічного забезпечення діяльності, соціальний та правовий захист військовослужбовців та працівників, відповідальність, контроль і нагляд за діяльністю військової поліції, прикінцеві положення.

Зокрема, законопроект визначає наступний статус військової поліції «Військова поліція – військове правоохоронне формування, призначене для забезпечення правопорядку серед громадян України які є військовослужбовцями, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження ними зборів (далі – військовослужбовці), запобігання, виявлення кримінальних та інших правопорушень вчинених військовослужбовцями, а також працівниками та державними службовцями Міністерства оборони України і Збройних Сил України, їх розкриття і припинення, забезпечення безпеки дорожнього руху військових транспортних засобів, захисту прав і свобод військовослужбовців та

військового майна від протиправних посягань, участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам та припиненні протиправних дій військовослужбовців і цивільних осіб на військових об'єктах» [9].

Проте, дослідження положень законопроекту свідчать про наступне:

- 1) положення проєкту суттєво порушують норми Конституції, оскільки військова поліція порушує права військовослужбовців, зокрема ст. 17 «Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності» [1];
- 2) невизначено систему контролю та нагляду за діяльністю військової поліції з боку Генштабу, оскільки Генштаб ЗСУ не має повноважень втручатися в діяльність Нацгвардії, СБУ.

Реформування Служби правопорядку у військову поліцію сприятиме:

- забезпечення законності та правопорядку ЗСУ;
- ефективне та оперативне розслідування кримінальних правопорушень вчинених військовослужбовцями, посадовими особами МО та ЗСУ (зокрема таких, як мародерство, дезертирство, непокора, крадіжки тощо);
- забезпечення сурової дисципліни в ЗСУ під час проведення ООС;
- охорона вищих посадовців ЗСУ та МО, військовослужбовцям та членам їх родини, цивільного населення;
- підвищення авторитету військових;
- зменшення проявів корупції.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження ми дійшли наступних висновків.

Датою створення військової служби правопорядку Збройних Сил України стало 19.04.2002 р.

Правовий статус Служби безпеки включає в себе повноваження, компетенції та функції, принципи, гарантії діяльності, права та обов'язки, сфери діяльності, відповідальність військовослужбовців та визначається відповідними нормативно-правовими актами.

Основним НПА в цій сфері є Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України». Закон визначає: порядок застосування вогнепальної зброї, фізичного примусу та спеціальних засобів; порядок комплектування особистого складу; порядок проходження військової служби; відповідальність військовослужбовців; контроль та нагляд за діяльністю Служби правопорядку тощо.

Принципами діяльності Служби правопорядку є: принцип законності; принцип поваги до особи, її свобод та прав; принципи соціальної справедливості; принцип централізованого керівництва і єдиноначальності; принцип взаємодії з громадськістю; принцип верховенства права; принцип вірності військовій присязі та конституційному обов'язку; принцип комплектування на основі призиву; принцип гласності у поєднанні з принципом збереження державної та військової таємниці; принцип патріотичного виховання військовослужбовців; принцип постійної бойової готовності.

Служба правопорядку відіграє значну роль в забезпеченні військової дисципліни та правопорядку та виконує відповідні завдання: виявлення причин, передумов і обставин кримінальних та інших правопорушень, вчинених у військових частинах та на військових об'єктах; розшук осіб, які самовільно залишили військові частини (місця

служби); запобігання вчиненню і припинення кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України; участь в охороні військових об'єктів та забезпеченні громадського порядку і військової дисципліни серед військовослужбовців у місцях дислокації військових частин, військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; захист майна Збройних Сил України від розкрадання та інших кримінально протиправних посягань; забезпечення безпеки дорожнього руху військових транспортних засобів; участь у гарнізонних заходах; виконання у передбачених законом випадках рішень про тримання військовослужбовців на гауптвахті; забезпечення виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, які за вироком суду засуджені до тримання у дисциплінарному батальйоні; сприяння у межах своєї компетенції органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органам досудового розслідування та суду, органам державної влади, органам місцевого самоврядування, органам військового управління, підприємствам, установам, організаціям у виконанні покладених на них відповідно до законів обов'язків; участь у протидії диверсійним проявам та терористичним актам на військових об'єктах.

У випадку введення надзвичайного та/або воєнного стану на Службу правопорядку покладаються додаткові завдання. Слід зауважити, що надзвичайний стан вводить у випадку: настання особливо тяжких надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру; масових терористичних актів; міконфенсійних та міжнаціональних конфліктів; блокування стратегічно важливих державних об'єктів; масових безпорядків; спроби конституційного перевороту та захоплення державної влади; масового переходу державного кордону тощо.

Узагальнюючи всі покладенні на Службу правопорядку завдання їх можна згрупувати за наступними напрямками: профілактика та розслідування кримінальних правопорушень вчинених

військовослужбовцями; розшук зброї, вибухових речовин, бойових припасів, запобігання терористичних актам та диверсіям; розшук дезертирів; забезпечення взаємодії з відповідними органами державної влади, органами місцевого самоврядування та правоохоронними органами; контроль за перевезенням зброї; участь у гарнізонних заходах; виховання військовослужбовців та інше.

Аналізуючи визначенні в НПА функції Служби правопорядку можна за ознаками визначити наступні: попереджувально-профілактична; охоронна; дисциплінарно-виховна; організаційна; координаційна; функція співпраці тощо.

Реалізації Службою правопорядку визначених законодавством завдань сприяють такі органи, як: органи військового управління; військове командування; військові формування; державні органи та органи місцевого самоврядування; військові та громадяни.

Одною із основних функцій в сфері забезпечення оборотоздатності держави є забезпечення режиму законності проходження військової служби. Оскільки правопорядок, як група суспільних відносин на забезпечення реалізації якого спрямована законність, має на меті забезпечення належного виконання покладених на військові формування та ЗСУ повноважень та завдань. Режим законності реалізовується шляхом дотримання відповідних законодавчих норм під час проходження військової служби, функціонування військових формувань та ЗСУ в цілому. А також, з дотриманням відповідних вимог.

Основними шляхами забезпечення законності та правопорядку в ЗСУ є: правове виховання; виконання нормативних актів та наказів; контроль та моніторинг виконання розпоряджень; вирішення спорів, розгляд заяв та скарг; службове розслідування; притягнення військовослужбовців до юридичної відповідальності.

Одним із напрямів розвитку військової служби правопорядку Збройних сил України є створення воєнної поліції, яка буде мати право здійснювати досудове слідство кримінальних правопорушень вчинених військовослужбовцями, працівниками та державними службовцями Міністерства оборони України під час виконання їх обов'язків.

Досвід функціонування воєнної поліції є в таких країнах, як Канада, Японія, Туреччина, Пакистан, Індія, Франція, Італія, Китай, Ізраїль, Іран, Нідерланди, США та інші, що в свою чергу відповідає міжнародним та європейським стандартам в сфері розслідування військових злочинів, забезпечення правопорядку в ЗСУ. Зокрема, в більшості європейських країнах існують військові утворення з функціями правоохоронних органів (жандармерія, військова поліція, карабінери).

Реформування Служби правопорядку у військову поліцію сприятиме: забезпечення законності та правопорядку ЗСУ; ефективно та оперативне розслідування кримінальних правопорушень вчинених військовослужбовцями, посадовими особами МО та ЗСУ (зокрема таких, як мародерство, дезертирство, непокора, крадіжки тощо); забезпечення сурової дисципліни в ЗСУ під час проведення ООС; охорона вищих посадовців ЗСУ та МО, військовослужбовцям та членам їх родини, цивільного населення; підвищення авторитету військових; зменшення проявів корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зозуля І. В. Правоохоронні органи чи органи правопорядку: щодо доцільності перейменування. Адміністративне право та адміністративна діяльність. Право і суспільство № 4 / 2013. С.65-70.
2. Ковалів М.В., Дроздова І.В. Діяльність військової служби правопорядку в Збройних силах України. *Науковий вісник: Серія юридична*. 2'2016. С. 208-216
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 07.02.21)
4. Коломоєць В.М. Забезпечення правопорядку в Збройних Силах України: адміністративно-правові аспекти. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2020. 2040 с URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40493/1/distertacija-kolomyec-na-sajt.pdf> (дата звернення: 17.12.20)
5. Комаришин Н.С. Принцип законності: поняття, особливості. *Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні та практичні аспекти*: зб. тез.доп. І Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (8-9 грудня 2016 р.). Суми: УАБС, 2006. 49-51.
6. Конституція України від 26.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.10.20)
7. Котляренко О. Військова служба правопорядку – суб'єкт реалізації правоохоронної функції держави. Вісник Національної академії прокуратури України 1'2013. С. 116-121.
8. Котляренко О.П. Повноваження суб'єктів реалізації правоохоронної функції у збройних силах України (проблемні аспекти

конституційно-правового регулювання). *Юридична наука* № 4/2014. С. 90-91.

9. Котляренко О.П. Сучасний стан протидії корупції у сфері використання коштів оборонного бюджету та військового майна. *Юридична наука* № 7/2013. С. 54-62.

10. Кривецький О. Закон про військову поліцію. URL: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=988:proekt-zakonu-pro-vijskovu-politsiyu&catid=8&Itemid=350 (дата звернення: 17.12.20)

11. Ніколаєнко Т.Б. Окремі питання нормативного регулювання військовою службою правопорядку виконання пенітенціарних функцій стосовно засуджених військовослужбовців. URL: nbuv.gov.ua/j-pdf/vprc_2017_10_30 (дата звернення –15.12.20 р.)

12. Островський С.О. Актуальні проблеми законодавчого регулювання питань взаємодії національної гвардії України з правоохоронними органами та збройними силами України. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2019. Вип. 14. С. 62-70.

13. Полтавський Е.М. Повноваження суб'єктів реалізації правоохоронної функції у збройних силах України (проблемні аспекти конституційно-правового регулювання). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. С.46-53.

14. Поляков С. Ю. Законодавче забезпечення законності і правопорядку у Збройних Силах України. *Форум права*. 2012. № 4. С. 749-755.

15. Правова робота в Збройних Силах України: Навчальний посібник. За заг. ред. В.І. Кириленка. К.: РВЦ «Військовий інститут», 2010. 408 с.

16. Про Військову поліцію: законопроект № 1805 (за поданням народних депутатів Паламарчука М.П., Короля В.М.) URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53648 (дата звернення: 17.12.20)

17. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 р. № 3099-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (дата звернення: 16.11.20)

18. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 р. № 551-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text> (дата звернення: 17.12.20)

19. Про затвердження указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 26.11.2018 р. № 2630-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2630-19#Text> (дата звернення: 07.12.20)

20. Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991р. № 1934-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення: 17.10.20)

21. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> (дата звернення: 07.12.20)

22. Рижацький Б.М. Права військовослужбовців служби правопорядку. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. С. 257-266

23. Ринажевський Б.М. Взаємодія військової служби правопорядку в збройних силах України з органами державної влади, місцевого самоврядування і громадськістю. URL: [file:///C:/Users/%D0%90%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/ucnavs_2010_4\(16\)_25.pdf](file:///C:/Users/%D0%90%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/ucnavs_2010_4(16)_25.pdf) (дата звернення –13.10.20 р.)

24. Ринажевський Б.М. Компетенція та повноваження військової служби правопорядку (служби правопорядку) у збройних силах України.

URL:

file:///C:/Users/%D0%90%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0/Downloads/Pib_2010_1_5.pdf (дата звернення: 13.12.20)

25. Сарнавський О.М. Протидія організованим злочинності у військовій сфері: кримінально-правові та організаційно-правові проблеми. URL: [irbis-nbuv.gov.ua > cgi-bin > irbis_nbuv > cgiirbis_64 > Chkup_2012_2_73](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64/Chkup_2012_2_73) (дата звернення –15.01.21 р.)

26. Ткаченко А.О. Поняття компетенції державного органу. *Проблеми державного управління та адміністративне право*. С. 192-196.